

publiés à Troyes. Il les inséra depuis dans son ouvrage des *Saints et antiquités de Vosges*, imprimé à Epinal en 1654. François Riguët, grand prévôt de Saint-Dié, les publia à son tour, en 1679, sur l'édition de Nancy. Enfin les successeurs de Bollandus les ont donnés sur plusieurs manuscrits, collationnés aux éditions précédentes, et les ont enrichis de savantes notes et observations préliminaires.

VITA SANCTI HILDULPHI

EPISCOPI TREVIRENSIS ET FUNDATORIS MEDIANI-MONASTERII

(MARTEN. *Anecd.* III, 1093.)

CAPUT PRIMUM.

S. Hildulphi primordia. — [Quoniam] quicumque baptizati Christum induti sunt (*Gal.* iv, 27), et hæreditatem animo suspirarunt æternæ salutis, ut aliquando illam valerent consequi, usi sunt lumine charitatis per quam unicus Dei Filius, cum solus esset in regno Patris æterni, ut cohæredes haberet homines, fratres sibi adoptavit, quibus in domo Patris sui mansiones collocaret. Ad hanc ergo festinantes, viros Dei solos venire pudit, cum scirent eos qui secum alios traherent certam manere mercedem, adeo ut quo plures veherent, eo majori præmio cumlarentur, nisi illa attestatione, qua servus ille evangelicus, talentum sibi creditum cum lucro referens, gaudio domini sui donatus est. Ad hujus itaque gaudii ineffabilem dulcedinem ille bonus Pater familias omnes volens introducere, missis in mundum servis suis, cunctos præcepit invitari, et, ne in via deficerent aut errarent, tritico vitæ et lampade charitatis geminæ sustentari; cumque hoc Omnipotentis divinitati diu agere placuisset, ut conservis suis suo in tempore tritici mensuram erogaret, ad laborem præsentis vitæ futurum pastorem populis, Hildulphum nomine, jussit prodire, qui claro Nerviorum genere ortus, inter scholares alas sacræ militiæ alitus est. [Circa illius temporis ætatem Garibaldus regebat eandem Noricorum, hoc est Bavariorum, gentem, cujus filiam, nomine Trudelindam, Agilulfus, rex Longobardorum, sortitus fuerat uxorem. Hujus etiam Agilulfi ad obsidionem urbis festinantis præcellentissimus domnus papa Gregorius mentionem facit (*In comment. in Ezechielem*). Ea quoque tempestate Austrasiis imperabat Theudebertus, ex Chidelberto Brunichildis filio procreatus, cujus in aula educabatur beatus Arnulfus, Arnoaldi vel Arnoldi sub Clotario vel Dagoberto illustris viri filius, ex majoredomus post modum Mediæmtricæ urbi pontifex destinatus; quique ad extremum renuntians apici tanti pontificatus, anachoreticæ vitæ sectator effectus est devotus. Verum puer Dei ab ipso Conditore perelectus misericorditer Hildulphus] et mox futurus Christianæ defensor religionis ac doctor studiis litterarum traditus, divina gratia cooperante, in brevi efficacissime claruit. Atque unde multi per abrupta vitiorum defluunt, et in cæno superbicæ devolvuntur,

(2) In vet. ms. leg. *Regenebuorch*.

A videlicet si de mundi scientia quidpiam atigerit, inde iste adhuc bonæ indolis puer, omnibus excellentior factus, in dies proficiebat integer ab his vitis quibus juvenilis ætas implicatur; dum enim multalium controversiis forensibus, alii ludis multiplicibus, alii, licet admodum rari, in investigandis sæcularium nodis disciplinarum, intenti obstupescant, hic pervigil in orationibus, assiduus lectioni erat, atque ultra vires operibus misericordiæ intentus succurrere laborantibus, opem ferre egenis, miseris assistere diligebat. Talium ergo virtutum incrementis quid futurus pastor Ecclesiæ faceret permonstrabat.

CAPUT II.

Fit clericus nec multo post monachus. — Interea moribus ecclesiasticis assuefactus apud urbem vulgo Regensburg (2) dictam clericatus honore donatus est. Quia vero semen rectæ intentionis semel jecerat omnipotens Agricola in bono arvo pectoris illius, paulatim assurgebat in eo robustæ operationis culmus, attonitus nempe et avidus nec surdus auditor existens Evangelii, non remissus obauditor ardebat fieri, illud Dominicum sine intermissione ingerens sibi: *Qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut fratres, aut sorores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam æternam possidebit* (*Matth.* xix, 29). Talia enim quæ videbat sibi adesse, plurimum suæ arbitrabatur perfectioni obesse; uxoris vero filiorumque causa non ejus animum stimulabat, quibus hactenus carebat. Non denique per illud tempus tam indifferenter distribuabantur ordines ecclesiastici sicut cernimus hæc nostra ætate distribui, sed perpetuum professoribus castimonie aut virginitatis. Sed vir iste beatus, Spiritus sancti gratia præventus, a cunabulis illibatum a corruptione carnis servavit pectus, in cuius latebris mentem suam informabat et alebat. Præmissis et aliis evangelicæ institutionis verbis, prudenter advertens non solum sanctis hæc dicta aut donata apostolis, verum etiam cunctis in unitate fidei apostolica suggestionem fundatus, tandem exemplo fidelis Abrahamæ, terra, cognatione domoque parentum egressus, iter arripuit Sicambriam versus, subiitque civitatem Trevirim, quam tunc copiosus incolebat populus; monachorum etiam bonæ opinionis odorem circumcirca spargentium decorabat

conventus. Quibus, spem sæculi irridens imper-
 territus agonotheta Christi, sociatus, monasticam
 normam professione explevit et actibus; adeoque
 fruxura sancti zeli, circa monasticam perfectionem,
 exussit cor ejus ut terrori et exemplo minoribus,
 venerationi vero et amori fuerit majoribus. Itaque
 Milo (3) reverendi Lutroini filius tunc archiepiscopus,
 perpendens hunc sanctum virum scientia ful-
 tum, discretionem maturum, conversatione angelicum,
 diversarumque virtutum tendere gradibus ad per-
 fectionis cumulum, cœnobio abstractum secum re-
 tinere voluit, atque secundam a se sedem ei indulsit,
 quatenus vice ipsius pastorale subministraret offi-
 cium, sarcinam perferendo sibi creditarum ovium,
 sanis et debilibus consulendo secundum quod sen-
 serat congruum. Quod quam pie quam strenue ex-
 secutus est, sequentis series lectionis declarabit.

CAPUT III.

Trevirensi sedi præficitur. — Sub hoc tempore,
 apud Gallias Francorum regibus a solita fortitudine
 et scientia degenerantibus, hi qui majores domus
 regalis esse videbantur, administratione regni po-
 tentiam, et quidquid regibus agere mos est cepe-
 runt; quippe cum cœlitus esset dispositum ad horum
 progeniem Francorum transvehi regnum. Eratque
 illis in diebus in regio palatio Angisus, Arnulfi filius,
 de nomine Anchisæ quondam Trojani, ut putatur,
 appellatus, administrans principatum sub nomine
 majorisdonus, cujus quoque ætatem attingit Hera-
 clius, Romæ reipublicæ Augustus, qui revexit
 sanctissimæ crucis lignum a Chosroæ tyranni par-
 tibus. [Pippinus post multum temporis patri Angiso
 decedenti succedens, rempublicam Galliarum guber-
 navit florentissime, vir magnæ potentis, miræque
 pietatis et audaciæ, qui hostes suos statim aggre-
 diendo contrivit sæpissime; nam super quemdam
 suum adversarium Rhenum transgressus, cum uno
 tantum satellite suo irruit, eum in suo cubiculo
 residentem cum suis trucidavit; bella quoque multa
 cum Saxonibus et maxime cum Rathbodo Fresonum
 rege fortiter gessit. Hic et alios filios habuit, sed ex
 his præcipuus Carolus exstitit, qui ei post in prin-
 cipatu successit. Quod idcirco fortassis plus justo
 visum est prosequi, ne similitudo nominum decur-
 sioque temporum in sequentibus injiciat scrupulum
 lectori, nempe præfatus dux Carolus primi ex Fran-
 cis magni imperatoris Caroli exstitit avus. Publicis
 igitur utilitatibus invigilante Angiso jam dicto (4)
 et Milone archiepiscopo Trevirensium rebus huma-
 nis exuto, Trevirenses præsule indigebant. Grex
 itaque Domini, pastore destitutus, conversus ad
 Dominum totis precibus incumbit, et ut Ecclesiæ
 suæ, turbine sæculi fluctuanti, rectorem tribuat
 exposcit. Tunc subito Hildulphi nomen per ora

A omnium sonuit, quod vir esset nobilis, scientia
 cruditus, lingua urbanus, vita moribusque [Deo
 placita, hominibus approbata ac moribus clero et
 plebi proficuis congruisque compositus.] Mox sermo
 in aula regis percrebuit, atque exiit edictum ut vir
 talis ac tantus pastorale subiret ministerium. Quo
 completo, vir Dei in diversa nitens [versus nativi-
 tatis suæ solum fugam arripuit; siquidem anxia-
 bundus suspecto honore sublimandus refugiens in
 peregrinis quasi ignobilem se posse delitescere suspic-
 abatur in propriis] nam eremum concupierat, nisi
 populi devotio præcavens obstitisset. Ab Illustria
 igitur raptus Galliam Belgicam usque deductus est.
 [Cujus secundum desiderium, licet fuerit dilatum,
 non tamen est ablatum.] Fit conventus totius regni,
 B accurrunt principes cum episcopis, cœtus clericorum
 monachorumque cum populorum turbis, una
 omnium acclamatio Hildulphum esse honore episco-
 pali dignissimum, cum vir Dei e diverso se omnino
 reclamaret indignum; nam [persæpe (5)] fragilitatis
 robustus prospector semetipsum in se metiendi sibi
 timebat, quia quæ et qualis sit ratio animarum red-
 denda cogitabat, quod si nunc homines perpendere
 vellent, dum liberi et quiete vivere possunt, regimen
 ecclesiasticum, ad quod viri sancti vix cogebantur,
 nequaquam tam prompte pecuniis mercatum irent.
 Sed tandem vicit devota populi acclamatio fidelis
 atque [apostolicæ per omnia conformatus fidei post
 beatum Eucharium Petri apostoli discipulum trice-
 C simus tertius] communi omnium voluntate Treviro-
 rum confirmatus antistes. Qualis vero jam fuerit, et
 qualem se cunctis præbuerit, quia difficile explica-
 bitur, attentare veremur.

CAPUT IV.

Ejus in episcopatu virtutes. — Igitur beatus vir,
 non modo de boni operis [seu monastici rigoris]
 proposito semel arrepto aliquid non minuit, sed
 velut centuplicatum augmentavit. Enimvero quasi
 puer aut adolescens quidquid ubique jacet scelerum
 perpetrasset, sic in pœnitudinem conversus se
 contra se erexit. Videres hominem exesum jejuniis,
 vix ossibus hære, ad sanctorum memorias inde-
 fessum jacere, inundantia lacrymarum sedulo ma-
 dere, noctes insomnes ducere. Quid enim dicemus
 eum pauperes, mediocres et divites summo studio
 D omnique diligentia curare? Quidquid sibi erat om-
 nibus commune faciebat, divitibus et egenis idem
 semper erat. His præcipiebat non superbe sapere,
 neque sperare in incerto divitiarum, sed in Domino
 qui dat omnibus omnia affluenter (I Tim. vi, 17),
 et ut rerum abundantia pauperum inopiam supple-
 ret, quatenus in futuro pauperum abundantia divi-
 tum inopiæ fieret supplementum (II Cor. viii, 14).
 Omnino autem pauperes rebus aduonebat ut

in Vita ms. leguntur. Pippinus itaque tunc temporis
 vir magnæ pietatis, genitor videlicet Caroli Magni,
 rempublicam Galliarum florentissimam gubernabat.

(5) In vet. ms. leg. propria.

(3) Milo iste pseudoarchiepiscopus exstitit tar-
 diusque vixit quam ut vices suas Hildulfo commi-
 tere potuerit. Itaque lapsus est auctor in nomine
 antistitis.

(4) Pro his quæ ansulis clauduntur, hæc tantum

scirent spiritu pauperes esse, et in humilitate gratias agere Deo, dicente ipso Domino: *Beati pauperes spiritu* (*Math. v, 3*). Perquirebat quem sanctorum in aliquo bono imitari valeret, cum diem se perdidisset querebatur, quo parum aliquid non profecisset in actibus, seu in mandatis Dei. Sacrificium pro salute mundi lotius et requie defunctorum, nullo offerre Deo prætermittebat die, sciens se Domino dicere: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo* (*Psal. xxxiii, 2*); et: *Voluntarie sacrificabo nomini tuo, Domine, quoniam bonum est* (*Psal. lxxxiii, 8*). Quidquid vir Dei igitur fieri sibi volebat, juxta evangelicum præceptum, nulli negabat, sed omni poscenti se libentissime tribuebat, portum scilicet laborantibus, consolatorem mœstis, nudis coopertorem, susceptorem viatoribus. Quis enim unquam expellit et ejus bonitatem expertus non est? Quotidiana illum sollicitudo animarum aliquo pereunte compellebat gemere; quanquam tantæ esset pietatis ut, quovis scandalizante se, crederet offendisse; et quoniam incolam se et peregrinum hic noverat (*Psal. cxviii, 19*), ubi non habere se manentem civitatem sciebat (*Hebr. xiii, 14*), ostium suum viatori nunquam clausit, neque buccellam suam solus comedeat. [Ut dulcissimus pater filios spirituales dulciter admonendo, quatenus cœlestis patriæ hæreditati inhiarent non desistebat; divinæ legis gratiam in pectore gestabat, ex cujus sale sermonem sui oris condiebat. Vanitatem mundi sic horrescebat ut crederet ac profleret miseris esse amatores ejus. Eleemosynis maxime insudabat, hospitalitati largissime, ac si hanc ipsi Christo exhiberet, insistebat. Quem videbat tristem et dolentem, consolationis verbo et subsidio necessario exhilarabat, discordantes ad concordiam reducebat.] Cæterum omnibus omnia se faciebat, ut omnes salvos faceret (*I Cor. xi, 22*), et ut bonus pastor, quidquid gregi dicebat agendum operum exhibitione monstrabat.

CAPUT V.

Corpus S. Maximini transfert. — Cum hujusmodi cæterarumque virtutum eminentia antisiti congruerent, omnium mira colebatur veneratione. Vir erat enim nobilitate generosus, religione præcipuus, consilio cautus, operibus famosus; inter magnifica namque opera, quæ multiplicia gessit, corpus beatissimi [atque gloriosissimi] præsulis Maximini [cujus ipse successor habebatur jam tunc vicesimus nonus] ex crypta ubi illud beatus Paulinus præsul magni meriti ex Aquitania revectorum tumulaverat, in domum qua nunc veneratur transtulit. Quia enim eadem crypta insolitas evomebat aquas, quæ tribus altiores cubitis superficiem totius pavimenti ejus occupaverant, nec tamen ad mausoleum reverendorum artuum licentiam hæbebant, sed solide sicut murus hinc inde illud tangebant, perpendens vir beatus tam signo hoc quam plurimis aliis reve-

(6) In vet. ms. licet in omni vita nihil.

lacionibus se admoneri, quatenus ædificata basilica corpus sanctum inde transferret, omni diligentia perficiendum id censet. Ergo maximis impendis constructo oratorio, vigilantique studio ad unguem producto, adest clerus cunctus cum populo. Nec mōra venerabilis antistes cum duobus coepiscopis suis Clemente et Chotberto enormis magnitudinis cooperculo manus admoveat, quod tanta celeritate sublatum est ceu pondere careret; ipsam tamen cooperculum, post a trecentis viris et quadraginta boum paribus tentatum, mansit immotum. Tandem venerandis artibus honorifice, ut decebat, in arca reconditis cypressina, et sic in marmorea, quarto Kalendas Junii, oratorio intulit, quod a fundamentis suscepit et ad perfectum produxerat. In quo pariter imposita sunt trecentorum martyrum Thebez legionis corpora; quem locum sic nobilitavit sepellectili ac fundis, replevit cœnobitis, ut ex tunc nullatenus inferior videatur episcopo ipsius orbis. Circa quem locum dum vir beatus de die in diem nimio insudasset pietatis affectu, prævidens futura sagaci spiritu, veritus superfluis tyrannides successorum, prædictum totum regio jure nobilitati tradidit, ut habetur in præsentī.

CAPUT VI.

Episcopatum dimittit. — Et post tam multiplicēs pro grege Christi labores, licet in pontificatu positus nihil (6) possidere voluit, quidquid tamen illud erat quod [occasione seu prætextu regiminis] habere [vel præsumpsisse sibi] videbatur relinquens, ut olim animo conceperat, eremum petere destinavit. [Monastici] siquidem [non immemor voti] reputabat actus suos sibi minus posse sufficere ad salutem, cum Dominus dixerit: *Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus* (*Luc. xiv, 33*). [Oculati] quippe cœlestis quasi animalis circumspectionem retinens, non revertēbat incedens, ac eorum quæ retro sunt oblitus, in anteriora ferebatur extensus (*Phil. iii, 13*). Equidem noverat plurimos ante humana judicicia interim stantes videri per bonorum operum executionem, sed ante omnipotentis Dei oculos corruisse per meliorum deliberationem, eo quod bonum opus tamen minus Deo foret placitum, quo per mentis deliberationem in meliori gradu incunctanter est positum. Ne ergo postmodum frustra quæreretur hujusmodi detrimentum suæ menti subrepsisse, unicam deliberationem quam sibi suspirabat adhuc deesse, accelerabat perficere. Quod cum prius rumor ad aures vulgi detulit, quasi barbaris insequentibus, omnis ætas omnisque sexus in urbem ruit, visoque viro Dei, clamor in cœlum attollitur, et quasi omni provinciæ exitium immineret, unus omnium ferebatur luctus. Cur (7) gregis tibi custodiam commissam derelinquis? quare, quare tantarum futurum discrimen non metuis? putas qui erunt hujus Ecclē-

(7) In vet. ms. leg. cui, Pater.

sicæ sævissimi vastatores? namque dilaniabunt gregem tuum lupi rapaces. Talibus itaque vir sanctus lamentationibus, præcipue piarum supradicti loci ovium commotus, ut erat pietate plenus, in lacrymas resolvitur. Conversusque ad plebem sic tandem profatur: « Vos populus Dei et oves pascuæ ejus estis; ipse vos custodiet, qui nobis promittit, dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi* (Matth. xxviii, 20). » Nam custodia nea hactenus nulli profuit, qui me ipsum minus circumspexi, si quid autem deinceps insuper est temporis, sinite ut explam quo et mihi et vobis proxim. [Obfirmatus] igitur adversus lugubres querelas gregis se prosequentis, quasi tenacioribus vinculis, quæ libertatem animi ejus sibi subigere tentabant, disruptis, Nicomadum (8) sibi successorem, ovibus vero suis designans pastorem, post ultimum vale, animum, oculos ac pedes accepto itineri restitit, tantum elevatus scientia, assumptus vita, indignatione spiritus sui amarus abiens, pennas sibi clari columbæ gemebundus expetebat, quibus volando requiesceret, et quibus elongando fugiens in solitudinem maneret (Psalm. lxxv, 7, 8). Quemadmodum enim Deo dignus papa Gregorius ait: Dulce est esse in rebus humanis, sed ei adhuc qui de cælestibus gaudia nulla gustavit; at si quis jam cordis ore gustaverit quæ sit illa dulcedo cælestium præmiorum, huic quanto illud dulce sit quod iustus videt, tanto in amaritudines vertuntur quotquot foris sustinet. Rixatur secum de rememoratis iniquitatibus, reprehendit se de cogitationibus, insequitur de verbis, et punit flendo de factis. Itaque nisi hoc modo Spiritus sanctus mentem viri hujus in amaritudinem temporalium et delectationem æternorum commovisset, terram desertam et inviam tanto æstu cordis non quæsisset.

CAPUT VII.

Favente Tullensi episcopo in Vosagum secedit. — Per illud tempus Jacob (9) vir conversatione moribusque admirabilis Leucam regibat [ecclesiarum] urbem, qui [cum pro sui sanctitate in ora omnium penderet, regibus quoque] stupendus erat. Ad quem cum vir Dei Hildulphus venisset, ut charitate mediante secretum illi provideret locum libentissime collaboravit. Si quidem a prædecessore ejus quondam pontifice, Girbald (10) nomine, viro æque sanctissimo, Deodatus vir summæ sanctitatis olim Nivernensis episcopus renuntians sæculo, in saltu Vosagi locum obtinuerat, ubi sanctissime conversatus [est], monasteria statuit, atque post diutinam in Christi agone militiam vitæ senatum laureatus intravit. In quo etiam saltu virorum sanctorum cellulæ inerant. [Denique Sanctivagium jam tunc erat spirituali monachorum exercitio institutum. Porro domnus Gundelbertus, olim Senonum præclaris-

simus archiepiscopus, circa tempus illud Senoniense cœnobium in Grandiavio a se constructum ex relictæ urbis vocabulo denominavit. Primus Bodo etiam jam dicti Jacob decessor Leucæ bonus pastor virginis catervis, quibus locum studio suo ad unguem productum repleverat, quemque suo de nomine nuncupatum iri censuerat, præesse voluit Christi famulam Tietbergam, quam ante pontificale decus susceperat ex debito conjugii filiam.] Inter hos ergo athleta Christi Hildulphus prædicti viri Jacob consultu adminiculante locum habitationis elegit.

CAPUT VIII.

Medianum-Monasterium condit. — Enimvero est locus in Vosago montibus undique septus, quem fluvius quidam ob validum cursum, Rabado nomine, præterfluit (11), super quem [vir sanctus] Spiritu sancto dictante ecclesias fundavit, primam videlicet nomine beatæ Dei genitricis et semper virginis Mariæ, quam et [viii Kal. Martii] dedicavit, eamque Medianum-Monasterium appellavit; aliam vero ex nomine beati Petri principis omnium apostolorum honore [xvii Kal. Novembris] consecravit. Illis ita statutis, Deo sibi que vivere cœpit; cum quo præconium sancti nominis ejus fama multorum longè lateque deferret, viri potentes et nobiles visitationis gratia ad eum sæpius confluébant, cumque e diversis partibus multi accederent, aliquanti ad vitæ iter accensi cum viro Dei manere decreverunt: Quod cum vir Deo plenus videret, a Domino id fieri arbitatus est; et, quoniam ipse olim professus monachum fuerat, habitationes monachis utiles cœpit ædificare. Id vero populus cum comperisset, devotione crescens, plus solito confluébat; nam per merita viri sancti sibi que subjectorum, cæci ibi illuminabantur, claudi convalescebant, dæmones fugabantur. Unde turbas confluentium vix ferre valens, extra claustra ecclesiam S. Joannis Baptistæ ædificans dedicavit, atque domos, in quibus supervenientes reciperentur, instituit.

CAPUT IX.

Congregatis discipulis abbatem præfecit Leubaldum. — Cernens interea vir fidelis Domini servus hujuscemodi solitudinis partem non minimam adventus sui occasione paulatim exultam, ac velut novellis olivarum spiritualibus filiis in circuito suo vestitam, anima ejus super Domini salutaris sui præsentia delectationem concipiebat maximam. Cum vero dudum deserta et impexa eremus aleret Christi pauperes singulorum annorum proventibus, ne deficerent in via sæculi istius, etiam juxta litteram compleri gaudebat quod olim propheta de veteris legis mysteriis et novi populi refectione prædixerat. Deserta in ubertatem versa advenæ comedent, frequens quoque vulgus fidelium sedulo virum Dei invisentum numerosa construxerat habitacula circa

(8) In recentiori ms. leg. *Weomadum*.

(9) Fallitur hic auctor in assignando episcopi nomine, qui longe post Hildulphum vixit.

(10) In vet. ms. leg. *Garibaldo*.(11) Hujus capituli initium ita legit codex antiquior: *Quem videlicet locum montibus undique septum fluvius quidam ob validum cursum, Rapido nomine, præterfluit.*

cellas sanctorum propter vicinitatem eorum vel A habitatem locorum. Sed vir Dei quoniam jam gustarat et viderat suavem esse Dominum, nil dulcius habebat, quam vacare et videre ineffabiliter esse Dei... præcellit. Nostrorum itaque accrescente ibi numero fratrum, sanctus ille, ut semper circumspectus, custos sui metuens erat, cura eorum aut frequentia sæcularium a dilecta quiete suæ contemplationis quoquo modo divelli, quapropter dominum Leubaldum venerabilem virum abbatem designavit, quem divinarum et humanarum rerum notitia haud parva præditum intellexit, quatenus fratribus pastoralis vigilantia præset, adventantium sese negotiis in pertiret; qui quamque devote, quamque strenue id officii administravit, auctoritas promoventis credulis mentibus satisfacit, quoniam sanctus antistes hunc nequaquam tantæ catervæ monachorum promoveret, nisi præ cæteris ad hoc dignum iudicasset.

CAPUT X.

Spinulum Joannem et Benignum viros pios recipit. — At vero cum rumor fratrum ibi accresceret, inter reliquos vitæ cœlestis amatores tres venerunt, quorum primus Spinulus; reliqui vero qui carne et spiritu germani erant, prior Joannes, alter Benignus vocati sunt, [qui ex cœnobio beatissimi Maximini, quod prædictus Pater fundaverat, advenisse referuntur, statuerantque penes virum Dei degere, quod ejus conversatione et charitate nimium delectarentur. Horum vero miracula in subsequentibus multiplicibus quædam explanabimus, ut quanti sint meriti apud Deum fiat luce clarius] [nam] a viro Dei benigne suscepti, paterne instructi, ipsique devote conversantes, ad viam vitæ anhclabant, et quanquam omnium virtutum negotiis se vicissim præcedere vellent, humilitate tamen et obedientia se alterutrum vincere festinabant. Assidue in ore illorum Christus, jugiter vitæ æternæ præconia resonabant, utque monachos decet, juxta præceptum Patris omnia exercebant [absque pusillanimitate, rancore vel amaritudine, subjecti in timore et amore Christi, jejuniis et vigiliis semet macerantes, orationibus contriti, humilitatique cordis in Iesuse instantes, malebant quidquid usquam putatur intolerabile perferre quam Christum in aliquo offendere.] Et quoniam invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum (*Sap. 11, 24*), sciens Dei athleta Hildulphus se suosque quandoque Adæ debitum reddituros, sepulturæ locum quærere destinavit. Sed quia ut in convallibus solet, circa monasterium aquarum erat abundantia, minime aptum cœmeterio locum iudicavit; ad austrum vero collis monasterio imminet, super quem vir sanctus ecclesiam construens, ex nomine beati Gregorii papæ consecravit, atque circum hanc cœmeterium benedixit.

CAPUT XI.

Ab Erardo episcopo visitatur. — Fama interea

(12) In vet. ms. *excitatus*(13) In vet. ms. *per dies*.

præconii ejus circumpositas terras transvolans, remotiores quoque penetraverat; cunque e diversis partibus multi ad virum Dei venirent, Erhardus vita etiam sanctissimus, carne quidem beato Hildulpho germanus, ordine vero coepiscopus nomine hujus [ascitus (12)] occurrit. Diu itaque quæsitum cum invenisset, labori ejus congratulans, inquit: Ecce, frater, desiderium cordis tui tribuit tibi Deus, et voluntate tua non te fraudavit (*Psal. 22, 3*). Quem enim diu concupisti locum tuæ conversationi habilem invenisti. Tu ergo sta viriliter in fide, et confortare in Domino (*Psal. 26, 14*), et in potentia virtutis ejus certus, quod qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit (*Math. 24, 13*). Per [annos] igitur aliquot [continuos] secum manentes, æternæ vitæ vicissim resonabant [fratribusque (13) congregatis utrique vitæ necessaria prævidebant, et tabernacula erigebant.]

CAPUT XII.

Otiliæ Eticonis ducis filiæ visum et baptismum confert. — Ad eorum merita vero ostendenda reavantur a Deo miracula stupenda. [Viris etenim Dei ibi adhuc pariter conversantibus.] Eticonis ducis Elisacii filia cæca nata ad viros Dei defertur, utque ejus misereantur a mœstis parentibus humili prece poscuntur. Quam cum adhuc gentilem (14) esse rescissent, more ecclesiastico catechizaverunt atque ad orationem prostrati pro salute puellæ clementiam Domini precabantur. Monitis itaque catholicæ fidei edoctam, sanctus Hildulphus baptizavit, eamque de sacro fonte mente et carne illuminatam beatus Erhardus excepit, et dato nomine Otiliam vocavit: [quæ in sanctimonix sanctitate permanens, boni rectique imitatrix non mediocriter existens, nunc jam cum Christo regnans dat in terris innumerarum signorum miracula diutin.] Quæ res tantum valuit ut non mediocres, verum etiam personæ potentes virum Dei Hildulphum venerarent ac diligenter, eique ad augmentum loci auxilia præberent. [Erat enim totius honestatis decore composita, æqualiter se affabilem exhibens omnibus.]

CAPUT XIII.

De Begonis donis et pio obitu S. Spinuli. — Quidam [enim] vir Bego, dictus nomine, sancti viri necessitati communicans, rerum suarum aliquid usibus fratrum sub beato viro Deo militantium delegare statuit, atque locum qui usque hodie Begonis-Cella dicitur, et partem Vosagi quæ Folcho-Rupes appellatur, destinavit. Denique vir Dei Hildulphus in cella jam dicta sanctæ scilicet cruci dicata virum summæ humilitatis et obedientiæ Spinulum, nomine constituit, in qua idem homo fideliter Deo serviens post multiplices in Christi agone labores ac numerosa miraculorum insignia vitæ æternæ consecutus est præmia. Quem omnipotens Trinitas apud se glorificatum in terris, gloriosum ostendere

(14) Gentilem hic improprie appellat auctor, non quasi idola coleret, sed quia nondum erat baptizata.

volens in cœdis, per ministerium angelicum beato Hildulpho notificat, ut glebam sancti ad monasterium tumulandum revelat, [sicut ipse beatus adhuc vivens fratribus cum multa prece mandaverat.] Nec mora snæx imperanti obediens cinerem quo fatigatos artus collocaverat excutit, convocatisque fratribus haminis Dei nuntiat obitum, qui licet tanto fratri auxilio destituti mœrerent, tamen gloriæ ejus congaudebant, accensisque cereis ad beati [viri p̄bam] exsequias properabant.

CAPUT XIV.

Ad cujus umulum fiunt miracula. — Vis itaque ventorum plis solito inhorruerat, adeo ut non modo frutices, verum etiam annosas quercus excelsasque abietes eradiaret. In tali ergo turbine ante sancti viri glebam ardentes cerei usque ad locum sepulcri delati sunt. Sepultum igitur terris, ut apud se vivere Deus demonstraret in cœlis, omnibus infirmantibus ad sancti vii tumulum venientibus voluit subvenire. Quanti ibi paralytici venis redintegratis solidati sunt, verbo at scripto non facile explicabitur, omnis cæcitas clarificata [est, cum] lumine diem mirata obstupuit, universa debilitas ibi recuperatis usibus robor amissam persensit; unde turbis irruentibus reperta est aqua salsissima.

CAPUT XV.

Quæ cessæ imperat S. Hildulfus ne fratrum tranquillitas turetur. — Cupiditate igitur salutis, habilitateque lci, aquarum abundantia populi confluentes, forumibi statuere tentaverunt, quam inquietudinem vr Dei Hildulphus sentiens indoluit, [baculo artus regente] ecclesiam beati Gregorii, ut ei mori erat oraturus intravit, deinde oratione expletasurrexit, et ad tumulum S. Spinuli venit, atque ut erat piæ mentis, ora perfusus lacrymis, inquit: Gratias, frater Spinule, Deo agimus, quod te in pacis regione quiescere credimus, et apud omnipotentem Deum posse plurimum confidimus, nosce te etiam scimus, quomodo et quare nos [scilicet desiderio liberius vacandi orationibus ac deserviendi Deo] tumultu populorum relicto hanc solitudinem devenimus. Tu igitur tranquillitate positus, nostri qui in via mortis sumus, et inter ejus pericula fluctuamus, miserere oramus, quin etiam si fas est exigimus illa ipsa virtute præclaræ maximæque obedientiæ, quæ in te refulsit dum temporaliter viveres, cujus quoque merito æternaliter, ut evidentibus et quotidianis signis liquet, gaudes, ne popularibus negotiis religioni monasticæ indicibilis periclitationis procellam suscites. Si enim hac populorum confluentia pressi fuerimus, non parum a proposito declinabimus, quin paulatim sæcularium jurgii et causis ac si nimio pulvere infecti atque sædati, omnium mundissimo minime inhærebimus Creatori, quodque absit! ordo monasticus hic jam

Deo propitio stabilitus, pessumdabitur funditus. Licet enim, Deo cooperante, subsidia corporum nostro conferantur loco, tamen animarum timemus pericula; unde concurrentium comprime turbas, et hilarem affluentemque datorem Deum implora, ut benedictionis ejus sentiamus gratiam; quatenus penuria necessarij victus ac vestitus expulsa, occasioneque laqueos deceptionis optandi invidissimo diabolo sublata, impleamus nostræ professionis vota. Tunc vero videres spiritum carne solutum, et vita potitum obedire mortali, ac si idem teneretur vinculo mortis. Nam signis cessantibus, venisque cohibitis salinarum, frequentia quoque desinit populorum. Ad confutandum tamen impudentem garulitatem invidorum et incredulorum, datur ibidem usque hodie prospici evidentissima indicia trium quondam puteorum. Denique sanctus finita prece ac querimonia, alacer ac fidens se jam consecutum optata, ad fratres regressus sollicitos vigilesque orationi insistere hortatur, quo repressa concursante turba ab Omnipotente consolatio voluntariæ paupertatis aliunde eorum dirigeretur.

CAPUT XVI.

Donationes factæ monasterio, S. Hildulphi mortificatio, sibi fuga consultit. — Precibus namque beati Spinuli meritisque beati viri mox subsecuta est benedictio Domini. Nam nondum septem diebus decursis, Hagio vir illustris, qui et Flariulphus (15) solebat cognominari adfuit, ac cujusdam nobilis prædii Berchem (16) dicti maximam partem contulit loco S. Petri; cujus traditio solemniter acta, extemplo est litteris innodata, præfatorque Leutbaldo tunc temporis abbati est credita, quibus convinceretur, si aliqua quandoque hinc machinaretur violentorum controversia. Multi deinde nobilium juris sui prædia præfato loco contulerunt, nec multo post aliqua portio villæ Hundinis-Heym nuncupatæ eidem loco cessit jure possessoris. Perpendat digne, qui valet, quam profunda vir iste mortificatione sui, Deo vitæque suæ inhæsisset. Apostolo equidem, quodque est excellentius, ipsi Christo videtur crucifixus, potens dicere veris animi vocibus: *Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* (Gal. vi, 14). Et: *Vivo, jam non ego, vivit vero in me Christus* (Gal. ii, 20). Crucifixus quippe ipsi fuerat mundus in maligno positus (I Joan. v, 19), qui nec adversa pertimescebat, nec prospera appetebat. Ipse deinde mundo quem abominabatur mortuus, ex parte diaboli, cujus blandientis viscum vitavit, sævientis impetum non horruit, honorari verens in propriis, commisit se peregrinis, in quibus se glorificari postquam intellexit, fugæ consuluit; sed tandem insecutum gloria, fentem et reluctantem violenter retinuit, qua tamen se non multo post excutiens, hanc eremi habitatricem fore diffidens, in vias exploravit sedes. Illuc etiam nec tunc quidem gloria ab insecutione tam

(15) In recentiori ms. legitur *Hariulphus*.

(16) Ita in ms. Mediani-Monasterii, ita etiam infra

legitur in cap. 19; codex tamen Paderbornensis legit *Berenfni*.

laudabilis fugitivi fatigata, quasi saltem egentissimo totius opis facilius persuasura, et quod majus erat subjectorum pecuniaria, qui nequaquam movebatur suasio quoque non stat confisa paratu, subrepere illi quæsit (17) divinorum signorum amictu, quatenus vereretur vir ille se culpatum iri, si repudiaret quasi divinitus procuratus interim fulciri. Quis, quæso, religiosorum hac nostra tempestate non ambiat negotiis sæculi res suas augeri, adventantium concursibus extolli? quis porro talia sibi suppetere vilens, non credat se cœlitus honorari, enumerans sibi vel potius lingens de se quædam maxima, quæ jam apud Deum constant minima aut nulla? Verum Deicola instar beati Abrhæ non casurus tentabatur a Domino sciente vel quid ipse esset factururus, vel quid lateret in famulo suo, quatenus nobis aperiretur nimium intima ejus mortificatio, sed jam calamus reidatur operi cœpto.

CAPUT XVII.

Defuncto abbate Leuthaldo resumit curam pastorem in monachos. — Dominus tandem Leuthaldus fideliter atque prudenter administrato dispensationis sibi creditæ officio, ex hujus vitæ subtractus lubrico, artus solo, spiritum reddidit cœlo, perenniter inhæsurum Domino, cui nihil prætulit in mundo. Mox monachorum anxia turba idonei pastoris provisione temporali destituta, ad pietatis pontificem recursitat, et cum luctuosa reflectere prece quæritat, ne dedignaretur ovium resumere sarcinam, pro quibus pastorum Pastor probrosæ mortis amplexus est injuriam. Verum vir docibilis, Dei cedere gnarus pietati, non autem emeritæ jam senectuti haudquaquam judicavit refutandum quod animadvertibat Christum jubere, de suorum præcordiis pauper pastoralis. Itaque gregis grave onere denuo suscepto, tribus solummodo annis quibus superstes fuit in sæculo instanter porrexit fratribus virgam correptionis cum sustentationis baculo, eo siquidem ad emetiendam curricula pauillum quod restabat reddebatur alacrior quo correpto spatio cœperat bravio fieri vicinior.

CAPUT XVIII.

S. Erardus ipsi valedicit. — Inde beatus Erhardus constructa ecclesia ex nomine S. confessoris Apri non procul a monasterio, ad lævam scilicet jam dicti fluminis, fratri suo viro Dei post exhortationem in Creatoris militia dixit: Dominus possedit tibi locum, adfuturus omnibus quæ egeris: tamen moneo et peto ut novissimorum jugiter nostrique memor sis, me sane oportet separari a te, aspectu non corde, facie non mente; angelus autem Domini bonus juxta beneplacitum ejus comes fiat meæ peregrinationis sedem propriam revisere disponentis. [Cui contra, frater, beatus antistes inter cætera secretorum cœlestium colloquia, fratres quos Deo venerabilique patrono Maximino aggregarat, atten-

(17) In ms. leg. *quæsit.*(18) In ms. Median. *Renesbuorch.*

atius committit, ut eis pro posse intra et extra fidele jureque præsidium sit, quod vir Deo plenus libentissime annuit]. Tandem dulces in amplexus ruentes, ac mutuis inultisque fletibus se perfondentes, oratione pariter fusa, non sine maxima cordis contritione mutua visione caruere. Beatus autem Erhardus, Rheo transvadato, Regensborg (18) civitatem suam sedem videlicet tam sancto præsule cœlebrem futuram subiit. In qua non post plurima temporum curricula sexto Idus Januarii de morte ad vitam transiit. Sanctus vero Hildulphus ab opere Dei non deficiebat, sed jejuniis et laboribus fatigatos artus spiritui servire cogebat, fratribus sibi subjectis ac maxime Joanni et Benigno [quorum mentionem supra fecimus], quos quotidie ad miora tendere gaudebat, quos etiam non solum publica exhortatione, sed interdum privata ac amicali colloquutione sui memores fore monebat, pro statu Ecclesiarum Dei, pro pace regum et salute populorum orare suadebat, viam vero vitæ quam senel arripuerant fideliter currere, et bravio supernæ emunerationis scienter anhelare, illud Dominicum sollicito corde assidue replicando: *Nemo mittens manum suam ad aratrum et respiciens retro, aptus est regno Dei* (Luc. ix, 62). Aiebat enim: Fidelis est Deus, et nesciri nescit, bonis moribus consuefieri student, vicium ac vestitu mediocri contenti esse dicerent, obedientiam humilem mutuo sibi ac soleter exhiberent, Christi vestigiis ante omnia insistrent, institutioni beati Benedicti alacriter insudarant, discretioni per omnia docebat invigilare, quam sæpius inculcabat matrem (19) virtutum esse; murmurationis, animositatis, verbositatis, detractionis, otiositatisque malum nec in plebe fidelium diceba deprehendendum, quanto minus in claustris monachorum. Sic beatus senex per ordinem cuncta disponens, plusque exemplo fratres quam verbo instruens, ad omne opus bonum promptus et alacres reddebat, namque manuum suarum labore cibum suæ sanctæ senectuti erat conquirens, jugiter tan sibi quam allis illam apostolicam sententiam ingerens: *Qui non vult operari nec manducet* (II Thess. iii, 10).

CAPUT XIX.

Ejus disciplinæ se subdit vir illustris Theudoaldus. — Cumque luculentæ conversationis ejus speculari jubar, veri solis trajectum quaquaversum evibraret lucem virtutum ad arguendum noctem mortalium, nonnulli sæcularium fallaciter sibi arridentem deridentes mundum, ne ipsi veraciter a mundo irriderentur, post modicum facultates suas pauperibus juriq; S. Petri contradidere, atque stultæ sapientiæ edomita cervicositate, sapientem stultitiam Christi sub beato viro militaturo susceperunt. His diebus quidam vir, nomine Theudoaldus, inter regni proceres illustris habebatur, qui tenax glutinum mundi

(19) In ms. Paderbor. legitur *Mercedem.*

nolliter sed exitiabiliter pretiosas animas inescare A
 uærentis, prudenti declinans oculo, consensu
 uxoris jam initiatæ sanctimonix proposito, deposito
 militari cingulo, beati viri se subdidit magisterio,
 cum suo naturali filio, nomine Abbo. Hic inter
 cætera collationis suæ xenia contulit etiam huic
 cœnobio basilicam honori perpetuæ virginis Mariæ
 licatam in jam dicto prædio Berchem sitam multi-
 plicitate reddituum præcipuam.

CAPUT XX.

S. Hildulphi obitus et sepultura. — Huic negotio
 eximius Pater insistens, nec omnino annis proprio-
 que corpori parcens, magnopere satagebat tam præ-
 sentium quam etiam futurorum ibidem cœnobarum
 necessitati et quieti providere, ne cujuscunque rei
 indigentia se minus regulari actioni posse inservire B
 excusationem quantulamcunque valerent obtendere.
 Quod maxime desidiis et arctam vitam remis-
 sentibus est familiare; cumque jam laboribus
 cessat corpore spiritus ferventer esset, pius Deus
 eum vocare voluit ad coronam justitiæ. In vigiliis
 itaque constitutus, febre est correptus; qua per dies
 ingravescente, fratres turbati ad stratum senis ac-
 currunt, qui namque, utcunque poterat, semper
 Christum annuntiabat. Qui cum mœsti fierent, et se
 desolari dolerent, una erat omnium vox plangentium
 precantumque ne pastor ovium [f., oves] desereret.
 His querimoniis lacrymisque commotus, ut erat jam
 extrema parte corporis præmortuus, in extrema
 lectuli parte resedit, et circumspectis fratribus,
 Pax, inquit, vobis. Demum manu elevata, his eos C
 verbis benedixit: O Deus omnipotens, benedicito
 clemens, præsentibusque tuos serva per sæcula servos.
 His igitur finitis, humillimus prece humillima fratres
 exoravit continuatim ad altare Christi in omnique
 divino officio memoriam retinere sui nominis, ne
 contingeret eum suosque, quos hic temporaliter
 rexit, almi Patris Benedicti abesse conturbarnis,
 atque supradictis milleque solatiis aliis quieti ovi-
 cularum suarum impigre provisus, virtutum plenus
 atque dierum, mundo qui jam talem habere non
 merebatur, subirahitur Pater venerabilis, securus
 in porta regni cum senatoribus terræ inter quos
 nobilis habebitur Christus vir sanctæ Ecclesiæ. Iste
 denique vir beatus Hildulphus quoniam exemplo D
 Dominicæ parabolæ in arvo contriti et humiliati
 cordis sparserat semen rectæ intentionis, quod
 ultro fructificans, primum herbam teneræ actio-
 nis, dein spicam provectionis, pervenerat ad
 frumentum perfectionis divina falce, temporaliter
 ejus vita deserta, ut granum a palearum recremen-
 tis selectum, inducitur in æternæ vitæ horrea.
 Emicuit tamen ab ærumnabili incolatu hujus nostri
 exsillii piissimus pastor ac nutritor noster sanctus
 Hildulphus, quinto Idus Julii, cum ageretur annus
 ab Incarnatione Jesu Christi 707, consulatu Justi-
 niani Minoris Augusti, a Leone contra eum re-

bellante narium detruncatione deformati, quinta
 indictione, Sergio venerabili papa, cujus duo proxi-
 miores successores nomen Joannis possederunt,
 Romanam Ecclesiam regente, qui invenit miram
 portionem ligni salutaris in sacro beati Petri.
 [Hujus diebus Theudobaldus, rex Anglorum, qui
 multa in sua patria bella gesserat, ad Christum
 conversus properavit Romam, qui per Cunipertum
 Longobardorum regem veniens mirifice susceptus
 est. Is cum Romam pervenisset, a prædicto papa
 baptizatus, Petrusque appellatus, adhuc in albis
 constitutus, ad cœlestia regna migravit (20).] Quin
 etiam hac tempestate domnus Beda, vir monasticæ
 religionis præcipuus in doctrina et arte calculatoria,
 florebat magnificus, et floruit diu post obitum Pa-
 tris nostri Hildulphi, et licet videres discipulorum
 examina hinc inde certatim confluisse, piique Pa-
 tris et magistri funus pio cum gemitu conspasse,
 qui licet pie gauderent tam præclari institutoris sibi
 non defore cœlitus patrocina, tamen pie desebant
 humanitatis consueta sibi subtracta solatia. Tandem
 officiose curato cadavere semper reminiscendi Pa-
 tris, humaverunt illud in basilica beati papæ Gre-
 gorii a dextris altaris, adulta jam luce secundæ serix
 anno tricesimo sexto habitationis suæ in hujus
 terribilis eremi vastitate, quadagesimo vero a glo-
 riosa domini pontificis Maximini translatione, quæ
 exstitit sub hoc nostro archipræsule, Pippino su-
 perius dicto jam tunc Gallias gubernante. Verum-
 tamen cum lux meritorum beati Hildulphi crebris
 claresceret miraculis, relatam ab ecclesia sepulturæ
 suæ mirabile corpus, devotione ac studio fratrum
 templo beatæ Mariæ Virginis est illatum, in quo
 dextrorsum eleganti fornice aliquanto delituit tem-
 pore, cujus in præsentia laudibus occupari, meritis
 sublevari, vestigiis informari, et in futuro gaudiis
 valeamus copulari, præveniente ac subsequente ef-
 ficacissima misericordia et misericordissima efficacia
 Factoris Refectorisque nostri potentissimi ac be-
 nignissimi, qui crucis nudæ expeditis sequaces præ-
 filiis hominum glorificat, cum eos securos non modo
 suorum meritorum actitat, sed judices alienorum
 habendos denuntiat.

CAPUT XXI.

De felici obitu sanctorum Joannis et Benigni. —
 Post beatum gloriosi Hildulphi transitum Reynber-
 tus vir spectabilium ornamentis decenter præditus
 morum, concordii voto fratrum regiminis subit
 officium. Hujus tempora et opuscula sub regibus
 Theodorico atque Childerico Juniore, Pippinoque
 filio ducis Caroli sunt decursa, restant sane quam-
 plurima Deo dignissimi Patris nostri Hildulphi suc-
 cessorumque ejus acta meritis illius condita, quæ pro
 fastidio lectoris interim differenda, et alio opusculo
 judicavimus deleganda. Præclarissimum vero in-
 victæ charitatis in vita, in morte ac post mortem
 inextinguibiliter conservatæ experimentum non

[20] Ansulis inclusa desunt in ms. Paderboru

videtur impræsentiarum differendum, omnibus sui dilectoribus castis dulce omnino ac proficuum. Duo siquidem discipuli laudabilis magistri Joannes et Benignus, quos, ut prædictum est, germanos existisse carne ac spiritu, quorum prior presbyteratu, alter veroungebatur diaconatu. In ejus jugiter soliti assistere obsequio, quotidianas Deo hostias redemptionis nostræ et mortificationis suæ mactantes, laudabili initio laudabiliorum jungentes finem, ad cœlestis regnum secuti dilectum institutorem, pridie Kalendas Augusti ad Christum pariter migraverunt, videlicet post migrationem sancti vigesimo primo die. Quod indultum fuisse intimæ charitatis, non vero existisse fortuitum nemo refragabitur fidelium, cum legamus fratrem inter alios non vocatum precibus venerandi Anastasii obitu suo prævenisse ejus diem septimum. Hinc jam calanum dum nimium inhiat mente, pigeat enucleatus percurrere seriem rei gestæ. Beato ac semper remiscendo magistro Hildulpho ex lubrico hujus vitæ senatum regni ingressuro, in commune charissimis filiisque monens fraternitatis societatisque sanctæ congregationis almi præsulis Maximini, ut decebat, tam spiritaliter quam corporaliter meminisse, sub Christi Ecclesiæque testimonio his duobus germanis se secuturos ad cœlestia gaudia innotuit spiritu prophético. Qui extemplo utrique languore depressi decubuerunt lectulo (21) [cum Agno victuri]. Quo per dies augmentum capiente, dissolutioni corporum se senserunt propinquare, cum repente S. Joannes, qui et major natu erat, unum e fratribus direxit, sciscitatur qualiter se haberet seorsum decumbens dilectissimus frater. Quantocius ergo perficiens imperata monachus, reperit Dei famulum sacramentis Dominicis communitum evasisse nexus mortalitatis hujus. Cucurrit, renuntiavit. Beatus vero ille, quem sollicitabat adhuc suspectus excessus junioris et dilecti fratris, si post obitum ejus contigisset, eum aliquandiu interesse rebus humanis, audito jam discessu ejus, lætabundus, inquit: «Maximas tuæ pietati, piissime formator hominis, gratias rependo, quod fratrem meum ad regnum tuum ante me mitto, et jam securus et gaudens hinc post eum ad te vado.» Illis expletis, interrogatus a fratribus an singulatim essent tumulandi, adjecit: Absit, domini mei, ut separemur ab invicem, et in futuro et in præsentibus unius enim nos genitricis in hanc lucem effudit uterus, una et sub uno instructi sumus monasticis actibus, unus uni Deo commendat ab hac luce exitus, unus omnimodis recipiat et claudat terræ matris omnium nostrum sinus, quoad usque veniens nos excitet Dominus. Tandem ubi hunc finivit sermonem, pariter etiam lucem temporalem, subsecutus sanctus sanctum fratrem, et utrique dilecti dilectum præceptorem olim cœlestibus inhiare monentem, nunc promissis majora exhibentem. Verum quid multis diu hic hærebimus?

(21) Paulo aliter et brevius sic hunc locum legit codex Mediani-Monasterii: *Hildulpho mortali vitæ*

uno decenter reconditi mausoleo, sepulture sunt traditi in Beati Gregorii oratorio, quod sociale locus nostris adhuc datur et dabitur futuris prosperis diebus.

CAPUT XXII.

Ad eorum tumulum sanctimonialis manus arida sanatur. — Innumeris post mortalitatis hujus erosionem sanctos istos omnipotens majestas nobilitavit miraculis, quibus pateret quam bonus thesaurus in agro cordis eorum, dum advixerunt, latuit. Sed sufficiant pauca subjecta de pluribus. Sub eodem tempore existit sanctimonialis quædam, Hymeldrudis nomine, tenuis quidem facultate, sed opima fide, quæ sive peccatis exigentibus, sive ut merita horum amicorum suorum in ea manifestaret cœlicæ virtus, naturalis sua subductione destituta gestabat inutile et cruciabile pondus aridæ. Ille sedulo excubans erat in præfato oratorio, ubi adveluta tumulo eorum subveniri petebat sibi precibus, fletu ac gemitu importuno. Igitur mulierculæ istius, nullatenus ab incœptis quiescenti, nocte quidam vir astitit fulgidus in habitu monachali, inquamens ei: Hymeldrudis, aderit tuæ incommoditati medicina cœlestis. Verumtamen cave de cætero aliquibus implicari flagitiis, ne pereas cum eis. Et, manus ejus contrectata, sanavit eam ope præstantissima. Iledem autem vir asseverabat se Joannem esse patrem quem alter junior illo videbatur pulcherrimus stare, qui una protestabatur velle se inde exire.

CAPUT XXIII.

Mulier cæca illuminatur. — Aliud itidem miraculum inibi ostensum est. Ne alicui forte videatur onerosum, succincta narratione est aggrediendum. Non longe a monasterio quasi curriculo millari vix dimidii debebat, nomine Agnes, anicula, multorum decursione annorum visu multata, quæ gestatorio aselluli et ductu suorum adire ecclesiam illam erat solita. Die quadam igitur de more adveniens, sequæ post expletionem missæ tumbræ sanctorum prosternens, diutius erat orationi insistens, extardiat tandem ejus comitibus precibus prolixitate, aggressi sunt a loco eam dimovere, asserentes bararam regressionis præterisse. Quæ surgens profertur se suos præsentisque cunctos optime perspicere. Gratulantibus ergo omnibus, gratesque Deo referentibus, ipsa per se tunc et deinceps repetivit suam, magis magisque æstuans lætificatori suo placere actione recta.

CAPUT XXIV.

Tertium nihilominus miraculum subnectitur secundo. Poeta quidam Domino cecinit gaudere pari numero (VIRGIL. *Egl.* 8, v. 15). Quæquaversum pervagante horum justorum fama, quos semper habebit æterna memoria ex prædio S. Stephani Danorum opus solito vocitari, quod corrupte nunc Danobrium vocitant cuncti Mosæ fluvii adjacentes littoribus. Quidam cæcus se immiscens frequentæ populari subtracto, præfati duo germani parili languore depressi, mox decubuerunt lectulo.

Huc properanti, excitus gravi incommodo sui et spe **B**eneficii affuit cum munere manuali. Nocte igitur **P**recibus impensa nec sperata exhilaratus medela, **F**acto mane obnixè satagebat revisere propria. Sed **Q**uid ager miserabilis quibusque festinantibus se **R**eddere propriis, hic stipendiis hærebat alienis, et **D**uplici anxius modo, sive quod carebat sperato **B**eneficio, vel quod familiari tugurio vecordium **A**bjectus ludibrio, quidam tamen fratrum manum illi **P**orrigans, ad locum qui dicitur Visio-Vallis usque **M**edium deduxit. Ubi tandem homo erumpens in **Q**uerrimoniam, miserabiliter detestari infelicitatem **S**uam his verbis cœpit: Heu piget aut pudet me **M**iserum attigisse has partes et adeo diffamatos adessee **P**atronos ac Patres! divulgabitur cunctis me **I**nfelicissimum et nequissimum mortalium esse, sicut **B** nunc experior et fateor integre. O quot et quanti **P**arili vehementiorique infortunio detenti per sanctos **I**llos sunt adepti, nunc me unum, uti perspicuum **E**st, infeliciorum infelicissimis redire contigit absque **E**ffectu voti. Hæc atque hujusmodi plura animosis **C**um prosequeretur querelis, obtinente præstantissime **U**bivis præsentia amicorum Dei, unum effectorum **C**um illo et in illo qui et ubique et præsens et **P**otens existit in loco ex proventu genuino, Cori-

letum vocitato, detersa caligine cæcitatibus, se sibi **L**iberum itineris ducem redditum ex insperato sensit, **A**c oblitus querelæ jugis, verbis affectibus mutatis, **R**epente duci suo gratulabundus inquit: « Video te, **S**ilvasque hinc inde, et in cunctis me sentio compo- **T**em viæ. Totis itaque animis ingentes gratiarum **A**ctiones divinæ Omnipotentis, efficacibusque san- **C**torum quos miserimus adii meritis refero, quod **M**e mihi donatum agnosco. » Lætus ergo frater **L**ætum dimisit ad sua. Ipse cœnobii repetens clau- **S**tra, utrique lætos efficientes, hic monachos, ille **P**opulos, ubi narrarunt gesta in via. His innumeris- **Q**ue aliis miraculis hactenus locus idem divinæ **D**ignationis opitulante munere claruit. Quæ pro sui **C**opia, scriptorum quoque inopia, ac lectorum so- **C**ordia prior ætas aut funditus attingere exhorruit, **A**ut vix alicujus incultæ argumentationis exemplari **N**otificare saltem extrema valuit vel voluit; ipse **V**ero manus dare inobedienciæ veritus qualicumque **L**ectione incompta latere futuros minime sum p. ssus. **[S**i quis vero librum miraculorum super hæc trans- **C**urrere studuerit, evidentissimis agnoscere indi- **C**iiis poterit, quantus hic beatus Pater noster Hil- **D**ulphus exstiterit, qualesque viros dictante Spiritu **S**ancto sanctæ Ecclesiæ educaverit.]

DE SUCCESSORIBUS S. HILDULPHI

IN MONASTERIO MEDIANENSI

(Vide Patrologiæ tom. CXXXVIII, col. 203.)

VITA SANCTI DEODATI

DE SANCTO DEODATO

PRIMUM EPISCOPO NIVERNENSI, DEIN ABBATE VALLIS GALILÆÆ IN VOSAGO

COMMENTARIUS PRÆVIUS

(Acta sanctorum Bolland., Junii t. III, die 19, p. 869.)

De sancti cultu, vita, ætate ac monasterio.

1. Vosagus mons, saltus, silva, eremus per confinia **C** Alsatix, Burgundiæ et potissimum Lotharingiæ **E**xtenditur; præbuitque olim variis sanctis, tam **E**remitis, quam cœnobitis, domicilia seu monasteria. **I**nter hæc potiora quinque censebantur in modum **C**rucis distenta; ex quibus in capite erat ad septen- **T**rionem. Bodonis monasterium a S. Bodone Tul- **L**ensî episcopo, cujus infra latior fit mentio, con- **S**tructum, jam dirutum. Inde ab oriente est « Seno- **N**ense monasterium, a S. Gumberto seu Gundoberto **A**rchiepiscopo » Senonensi conditum, uti **L**atius ad hujus Vitam, 21 Februarii est relatam, **Q**uod modo exstat sub Benedictina S. Vitoni congre- **G**atione. E regione ab occidente visitatur monaste- **R**ium Stinagium, vulgo *Estinan*, ad Mortham fluvium,

Quod postea ad ordinem Præmonstratensem est **T**ranslatum. Ibidem etiam invenitur « Medium seu **M**edianum Monasterium, a S. Hildulpho, dimisso **A**rchiepiscopatu Trevirensi » erectum; de quo ejus- **Q**ue fundatore plurima infra dicentur. Ipsum mo- **D**o cum Senonensi aggregatum est Benedictinæ S. Vi- **T**oni congregationi. Monasterium demum Vallis-Ga- **L**ilææ, quod Juncturas dixerant, ad meridiem, quasi **I**n pede crucis, quam ista cœnobio formant, a S. **D**eodato, cujus hic Acta illustramus, conditum et **E**xcultum fuit; obituque ejusdem, et sepultura ac **M**iraculis clarum; unde ab illo jam pridem nomen **A**cepit oppidum, quod eidem paulatim accrevit, ad **D**ictum fluvium Mortham, vulgo *Saint-Dié-en-Lor- **R**aine* nuncupatum (est enim aliud ad Ligerim